

AHOLI BANDLIGIGA KO'MAKLASHISH VA IQTISODIY O'SISHDA TIJORAT BANKLARINING ROLI ("TURONBANK" ATB MISOLIDA)

BAXTIYOROV BOBOYOR SHUHRAT O'GLI

2023–2025-yillar davomida O'zbekiston iqtisodiyotida amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning asosiy yo'nalishlaridan biri aholi bandligini ta'minlash, kambag'allikni qisqartirish va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishdan iborat bo'ldi. Ushbu jarayonda tijorat banklari iqtisodiyotning muhim moliyaviy instituti sifatida faol ishtirok etdi. Ayniqsa, Turonbank tomonidan kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy o'sishga sezilarli hissa qo'shildi. 2023-yilda mamlakat bank tizimi tomonidan kichik biznes subyektlarini kreditlash hajmi sezilarli darajada oshdi. Shu orqali xizmat ko'rsatish, ishlab chiqarish va qishloq xo'jaligi sohalarida minglab yangi ish o'rinlari yaratildi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2023-yilda kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 54 foizdan ortiqni tashkil etdi. Bu esa tijorat banklari tomonidan ajratilgan kredit mablag'larining iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatganini anglatadi. Xususan, kichik tikuvchilik sexlarini tashkil etish uchun o'rtacha 200–250 million so'm kredit mablag'lari ajratildi. Bunday loyihalar natijasida 15–20 nafar fuqaro doimiy ish bilan ta'minlandi.

2024-yilda aholi bandligini oshirish maqsadida oilaviy tadbirkorlik va yoshlar biznesini rivojlantirish dasturlari kengaytirildi. Tijorat banklari tomonidan ajratilgan imtiyozli kreditlar orqali yuzlab yangi biznes loyihalari amalga oshirildi. Jumladan, issiqxona xo'jaliklarini tashkil etish uchun 400–500 million so'm miqdorida kredit mablag'lari yo'naltirildi. Buning natijasida 10 sotix maydonda tashkil etilgan zamonaviy issiqxonalarda yiliga o'rtacha 25–30 tonna pomidor va boshqa sabzavot mahsulotlari yetishtirildi. Bunday loyihalar orqali 8–10 nafar fuqaro ish bilan ta'minlandi hamda yillik daromad hajmi 300–400 million so'mni tashkil etdi. Turonbank tomonidan yoshlar va xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishga

alohida e'tibor qaratildi. Xususan, hunarmandchilik, tikuvchilik, savdo va xizmat ko'rsatish yo'nalishlarida faoliyat boshlash uchun 50–150 million so'm miqdorida imtiyozli kreditlar ajratildi. Misol uchun, zamonaviy go'zallik salonini tashkil etish uchun ajratilgan 120 million so'mlik kredit mablag'i orqali 6–8 nafar xotin-qiz doimiy ish bilan ta'minlandi va oyiga o'rtacha 15–20 million so'm daromad olish imkoniyati yaratildi.

2025-yilda mamlakat iqtisodiyotida barqaror iqtisodiy o'sish sur'atlari davom etdi. Yalpi ichki mahsulot hajmi oshib, iqtisodiyotning turli tarmoqlarida investitsion faollik kuchaydi. Ushbu jarayonda tijorat banklari, ayniqsa Turonbank faoliyati muhim ahamiyat kasb etdi. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlariga ajratilgan kreditlar hajmining oshishi natijasida yangi ishlab chiqarish korxonalarini tashkil etildi va minglab yangi ish o'rinlari yaratildi. Jumladan, ishlab chiqarish korxonalarini tashkil etish uchun o'rtacha 3–5 milliard so'm investitsion kredit mablag'lari ajratildi. Bunday korxonalarda 50 nafardan ortiq fuqaro doimiy ish bilan ta'minlandi. 2023–2025-yillar davomida bank tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayoni ham jadallashdi. Ayniqsa, Turonbank tomonidan mobil ilovalar, onlayn kreditlash va masofaviy bank xizmatlarining rivojlantirilishi tadbirkorlar uchun katta qulaylik yaratdi. Avvallari kredit olish uchun bir necha kun vaqt talab etilgan bo'lsa, hozirgi kunda ayrim xizmatlarni bir necha soat ichida onlayn rasmiylashtirish imkoniyati yaratildi. Bu esa biznes yuritish samaradorligini oshirib, ortiqcha xarajatlarni kamaytirdi.

Shu bilan birga, tijorat banklari faoliyatida ayrim muammolar ham saqlanib qoldi. Xususan, kredit olish jarayonidagi garov ta'minoti talablari ayrim tadbirkorlar uchun qiyinchilik tug'dirdi. Ba'zi hollarda fuqarolarning moliyaviy savodxonligi yetarli darajada shakllanmagani kredit mablag'laridan samarali foydalanishga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Natijada ayrim kreditlarning qaytmaslik holatlari ham kuzatildi. Tijorat banklari tomonidan amalga oshirilgan moliyaviy qo'llab-quvvatlash dasturlari hududlar iqtisodiy rivojlanishiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Ayniqsa, qishloq hududlarida kichik ishlab chiqarish korxonalarini, servis markazlari va oilaviy tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi natijasida aholi daromadlari oshdi hamda ichki

iste'mol bozori kengaydi. So'nggi uch yil davomida banklar tomonidan hududiy loyihalarni moliyalashtirish uchun milliardlab so'm kredit mablag'lari yo'naltirildi. Oqibatda ilgari iqtisodiy faolligi past bo'lgan ayrim hududlarda ham yangi biznes subyektlari tashkil etildi.

Xususan, Turonbank tomonidan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash loyihalariga ajratilgan kredit mablag'lari mahalliy ishlab chiqarish hajmini oshirishga xizmat qildi. Masalan, meva-sabzavot mahsulotlarini qayta ishlash korxonasini tashkil etish uchun o'rtacha 4–5 milliard so'm investitsiya mablag'i yo'naltirildi. Korxonada 70–100 nafar fuqaro doimiy ish bilan ta'minlandi. Shu bilan birga, eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarish hajmining ortishi davlatning valyuta tushumlari ko'payishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Bank tizimi tomonidan xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishga qaratilgan loyihalar ham iqtisodiy faollikni oshirishda muhim omil bo'ldi. Jumladan, umumiy ovqatlanish, logistika, savdo va turizm sohaslariga ajratilgan kredit mablag'lari orqali yuzlab yangi xizmat ko'rsatish obyektlari faoliyati yo'lga qo'yildi. Masalan, zamonaviy restoran yoki kafe tashkil etish uchun o'rtacha 500–700 million so'm mablag' sarflandi. Ushbu loyihalar orqali 20–25 nafar fuqaro ish bilan ta'minlanib, xizmat ko'rsatish hajmi kengaydi. Ayniqsa, turizm sohasida mehmonxona va servis obyektlarining tashkil etilishi hudud iqtisodiyotining rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

2023–2025-yillar davomida bank tizimi tomonidan yoshlar bandligini ta'minlashga alohida e'tibor qaratildi. Oliy ta'lim muassasalarini tamomlagan yoshlarning biznes tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash maqsadida imtiyozli kredit dasturlari amalga oshirildi. Ayniqsa, IT texnologiyalari, elektron savdo va innovatsion xizmatlar sohasidagi startap loyihalarga banklar tomonidan moliyaviy yordam ko'rsatildi. Masalan, kichik IT markazini tashkil etish uchun o'rtacha 300 million so'm miqdorida kredit mablag'i ajratildi. Ushbu markazlarda dasturlash, grafik dizayn va raqamli marketing yo'nalishlarida xizmatlar ko'rsatilib, 10–15 nafar yosh mutaxassis doimiy ish bilan ta'minlandi. Tijorat banklari tomonidan ayollar tadbirkorligini rivojlantirishga qaratilgan dasturlar ham samarali natijalar berdi. Tikuvchilik, qandolatchilik, kosmetologiya va hunarmandchilik yo'nalishlaridagi

loyihalar uchun ajratilgan imtiyozli kreditlar xotin-qizlarning iqtisodiy faolligini oshirdi. Natijada oilaviy daromadlar ko‘payib, kambag‘allik darajasining qisqarishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatildi. Misol uchun, qandolatchilik sexini tashkil etish uchun ajratilgan 80–100 million so‘m kredit mablag‘i orqali kuniga 200–300 kilogramm mahsulot ishlab chiqarish imkoniyati yaratildi va 5–7 nafar fuqaro ish bilan ta‘minlandi.

So‘nggi uch yil davomida tijorat banklari tomonidan “yashil iqtisodiyot” loyihalarini moliyalashtirishga ham e‘tibor kuchaydi. Quyosh panellari, energiya tejovchi texnologiyalar va ekologik toza ishlab chiqarish loyihalari uchun ajratilgan kredit mablag‘lari iqtisodiy samaradorlik bilan bir qatorda ekologik barqarorlikni ham ta‘minlashga xizmat qildi. Jumladan, quyosh panellari o‘rnatish uchun o‘rtacha 50–70 million so‘m kredit mablag‘i ajratilib, elektr energiyasi xarajatlarini 40–50 foizgacha kamaytirish imkoniyati yaratildi. Bundan tashqari, tijorat banklari tomonidan aholining moliyaviy savodxonligini oshirish bo‘yicha ham qator amaliy ishlar olib borildi. Seminarlar, treninglar va maslahat xizmatlari orqali fuqarolarga biznes-reja tuzish, kredit mablag‘laridan samarali foydalanish va moliyaviy boshqaruv bo‘yicha tushuntirish ishlari amalga oshirildi. Bu esa kredit mablag‘larining samaradorligini oshirish va tadbirkorlik faoliyatining barqaror rivojlanishiga xizmat qildi.

Umuman olganda, 2023–2025-yillar davomida tijorat banklari tomonidan amalga oshirilgan moliyaviy va investitsion siyosat mamlakat iqtisodiy taraqqiyotini jadallashtirishda muhim omil bo‘ldi. Ayniqsa, Turonbank faoliyati misolida ko‘rish mumkinki, banklarning kreditlash va investitsion dasturlari aholi bandligini oshirish, tadbirkorlikni rivojlantirish va iqtisodiy faollikni kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etdi. Natijada minglab yangi ish o‘rinlari yaratildi, aholi daromadlari oshdi va mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi ta‘minlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Abdullayev, A. J. Tijorat banklarining investitsion faolligini oshirish orqali aholi bandligini ta‘minlash mexanizmlari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali. 2022, no. 4, ss. 112-120.

2. Vahobov, A. V., Jumanazarov, S. A. O'zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish va kambag'allikni qisqartirishning ustuvor yo'nalishlari. Monografiya. Toshkent: Moliya, 2023. 245 s.
3. Lavrushin, O. I. Bankovskaya sistema v sovremennoy ekonomike: novie vizovi i tsifrovizatsiya. Moskva: KnoRus, 2021. 358 s.
4. Beck, T., Demirguc-Kunt, A. Access to Finance and Small Business Growth: Global Perspectives and Economic Recovery. Journal of Financial Stability. 2022, vol. 58, pp. 102-115.
5. Haldane, A. G., Turrell, A. The Future of Money and Growth: Financial Institutions in the Post-Pandemic Era. Oxford: Oxford University Press, 2025. 384 p.